

~~1278~~

БІОТЕКА
ОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

~~42777~~

30962.

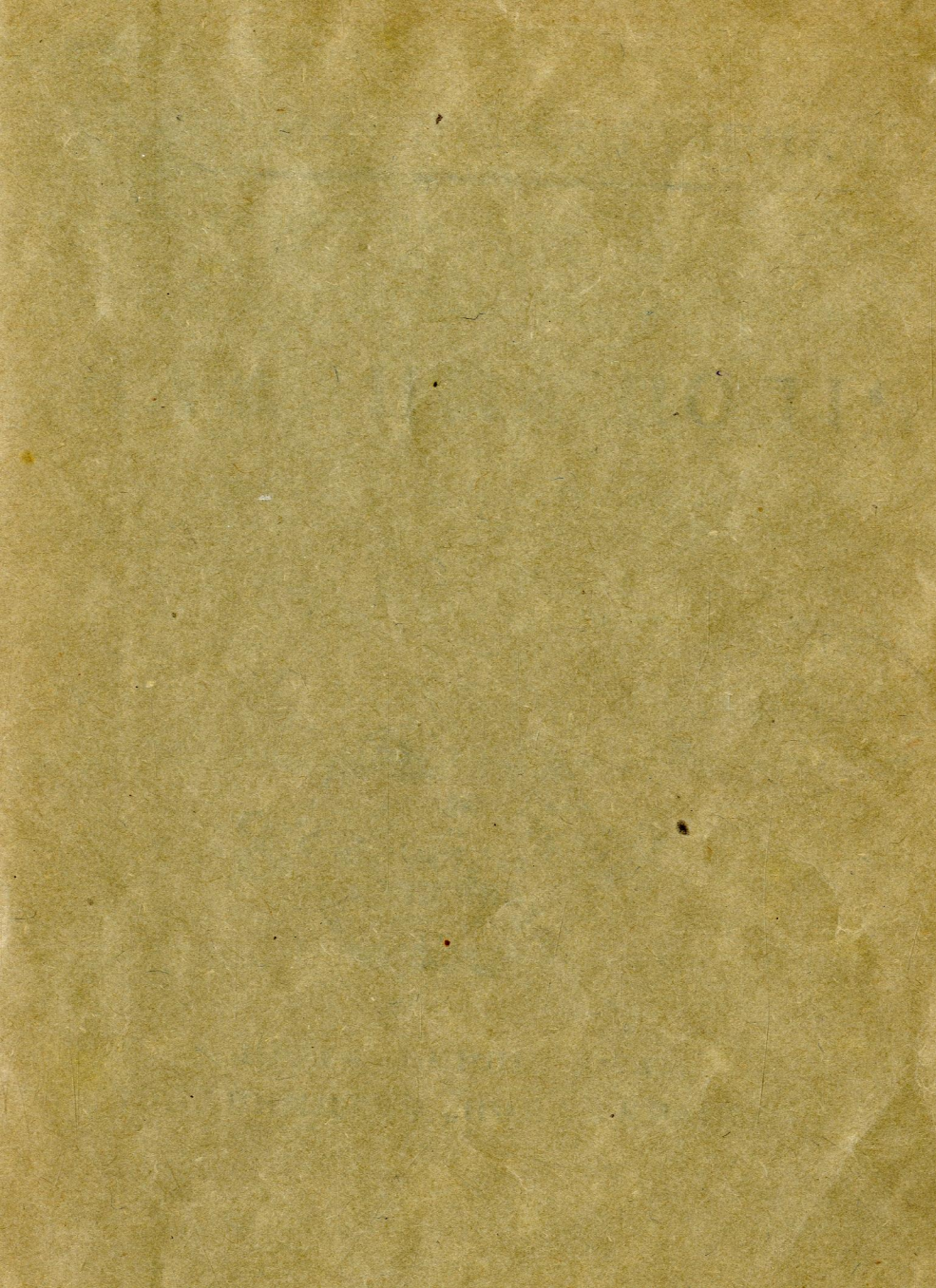

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
імені
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

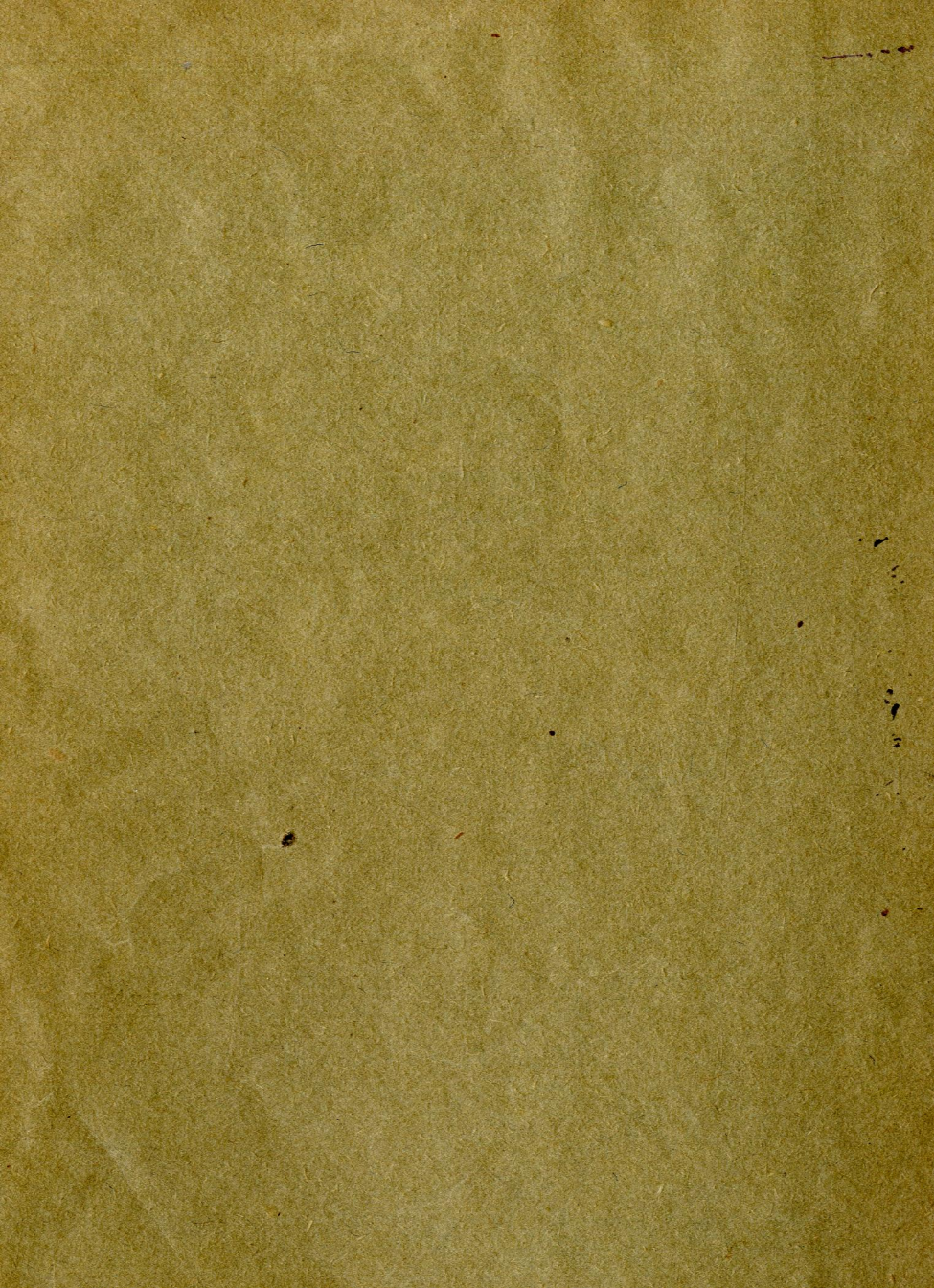
Ч. ....

42777

42777

06/10

30962

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО

ЗНАМЕННА ПОДІЯ

Прим. Управління 1946р.

ПРАГА—БЕРЛІН 1923
ВИДАВНИЦТВО „НОВА УКРАЇНА“

73(28к) 7

ВОЛОДОВИЧ ВНИНЕНКО

ВІДОП АННЕМАН

Львівська державна
наукова бібліотека
683

3380.

Друковано в друкарні К. Г. РЕДЕРА, тов. з обм. порукою в ЛЬВІВІ

42777

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО.

ЗНАМЕННА ПОДІЯ.

У квітні 1923. року на Україні сталася одна надзвичайна подія: вийшла книжка журналу українською мовою.

Без жартів (на жаль, без жартів), це — подія. Поява журналу де инде в Європі, в якійсь навіть крихітній буржуазній державі, була б одмічена в тамошній пресі дрібним петитом, десь на задній сторінці. Але поява журналу в „соціалістичній“, „робітничо-селянській“, „самостійній“, третій щодо розміру в Європі, республіці є таке явище, що про його треба писати цілу статтю.

За п'ять літ панування „радянської“ влади це — перший великий „український“ журнал. П'ять літ український пролетаріят, і селянство, і весь український народ не потребували ніяких журналів. Велетенські багатства України, що здиралися з неї що-року, витрачалися на корисніщі і потрібніщі українському народові справи: на утримання Кремля, все-російської чека, окупаційної армії на Україні, на підтримку зграй шпигів, провокаторів і агентів Москви по всьому світі. На культурні цілі в українського пролетаріяту не було потреби витрачати ні копійки. І ясно, що коли раптом така потреба виявилась, то це явище мусить зацікавити всякого, навіть стороннього, свідка; а нас, що говорять тою самою мовою, якою видано журнал, тим паче.

Отже, приступімо до уважного, скрупульозного розгляду цієї знаменної, дивної, надзвичайної події.

Зветься журнал „Червоний Шлях“. Мабуть, через те так названо, що той шлях, який пройшла українська нація, щоб здобутися на це придбання, густо вкритий кров'ю, бо інших підстав на таку назву журнал ні змістом, ні формою не має.

Ліста співробітників — досить велика. Їх можна розбити на чотири групи.

1. Закордонні комуністи, що живляться з щедрот Москви. Декоративний персонал, щось наче чехівський генерал на обіді. Вони мають таке саме уявлення про Україну та про відносини там, як про ландшафти на Сатурні.

2. Комуністи з РКП. Головні прикащики Москви на Україні. Національності всякої, починаючи від румунської й кінчаючи єврейською, — тільки не українською. Цю групу можна зразу помітити по тому, що тільки її члени помічені у списку співробітників по імені й по батькові. Всі останні співробітники, як проста собі шпана, як мотлох, позначені часом навіть зовсім без імені, так, просто по прізвищу: проф. Гордієвський, Чалий і т. п. А члени РКП неодмінно з поштивими подвійними літерами перед прізвищем: *М. В.* Фрунзя, *Х. Г.* Раковський і т. п.

3. Комуністи з КПБУ. Дрібний персонал на послугах. Національності української. Рядюжечки й ганчірочки, об які витирають ноги й руки, закаляні українською кров'ю, різні Фрунзі та Раковські.

4. Ряд українських культурних робітників.

З перегляду цих груп можна бачити, що єдиною цінною силою в журналі могла б бути остання група. Але вона, розуміється, не може не бути в цих умовах. Однак виникає питання, через що ця група опинилася в одному виданні з „комуністами“ із РКП та КПБУ? Оскільки відомо, ці люди до цих партій не належали й не належать, у чека не служать і не служили, взагалі більшість із них до цього часу виявляли себе вірними працівниками на полі національної культури й ніколи не стояли в лавах ворогів і гнобителів українського визвольного руху. Через що ж раптом тепер вони поставили свої імена поруч із Фрунзею, Раковським і т. п. „літераторами“?

Питання не тільки літературного чи етичного, але й загально-національного характеру, й на йому треба зупинитися трохи уважніше.

Ні для кого, я думаю, нема сумніву, що ці люди попали в казенний, підозрілий орган не з доброї волі, що, коли б їм була змога вільного вибору, то вони десятою вулицею обминули б цей журнал, вони б висміяли і з огидою та обуренням одкинули би пропозицію співробітничати разом із чекістами та різними авантюристами. Тепер же вони пішли

туди з різних причин. У одних просто не вистачило мужности відмовитись од запропонованої участі в журналі, не вистачило сили терпіти далі цілий ряд переслідувань за відмову. Другі, очевидно, кермувалися такою думкою: все ж таки журнал український, все ж таки в йому хоч наукова стаття, вірш, чи якесь оповідання колинебудь появиться. Казенної балаканини прикащиків Москви та її українських підніжків усе-одно ніхто читати не буде, а ця балаканина дасть змогу провести до читача й щось путнє.

Люде тверді й послідовні у своїх переконаннях таких позицій похвалити не можуть. Ні під загрозою голоду, переслідувань, ні навіть самої смерті не можна йти в один табір із своїми ворогами. Не можна давати свого підпису під підступну, брехливу, явно на шкоду національному й державному визволенню напрямлену писанину. Не можна своїм співробітництвом із ворогами українського пролетаріату й селянства затуманювати боротьбу їх проти цих їхніх національних і соціальних насильників.

Правда, організатори журналу не насмілились отверто заявити, що це орган РКП, вони досить скромненько назвали його: „громадсько-політичний і літературно-науковий місячник“. Цебто, ніби собі цілком безпартійний. На цей гачок, очевидно, й ловили дійсно-безпартійних співробітників.

Ми знаємо, що та реакційна, — монархістична та петлюрівська, — публіка, яка без жаху не може чути слова „радянський“ і навіть од „Нової України“ відхрещується всіма отаманськими хрестами, ця публіка, розуміється, буде проголошувати безпартійних співробітників „Червоного Шляху“ і „сменовехівцями“, й запроданцями, і зрадниками, й навіть большевиками. Вона буде грозити їм і бойкотом, і карами, і всякими отамансько-„демократичними“ скорпіонами.

Ні „сменовехівства“, ні запроданства, ні большевизму (московського „комунізму“) в цих людей немає. Є тільки втома, знесилля, є зневірря в отвертих способах боротьби, є помилкова тактична позиція. Це не борці, не провідники, це навіть, здебільшого, не політичні люде.

Але, розуміється, національне й моральне сумління в них є не менче, ніж у всякого політичного діяча, й воно не може не запитувати їх: а чи

дійсно ж вони можуть підписатися під усім тим, що пишуть інші співробітники в цьому журналі, чи дійсно ж вони беруть на себе відповідальність за цей журнал, де виставлено їх імена?

Розуміється, вони ні на йоту не поділяють писанини московських агентів та українських підніжків; розуміється, вони почувають огиду від товариства чекістів і убийників; розуміється, їм боляче й соромно від самого підозріння, ніби вони своїм підписом на журналі, ухвалюють усе, що вчиняли й учиняють ці злочинці над українським народом. Але в них думка така, що вони хоч таким шляхом дадуть користь українському народові й українській культурі.

Розуміючи ті тяжкі політичні, побутові й психологічні умови, в яких доводиться жити й працювати українським культурним діячам на Україні, ми все ж таки не можемо признати, що від участі їх у ерканістському журналі для української культури й національно-державного визволення (чим, повторюю, очевидячки, кермуються ці діячі) буде більш користі, аніж шкоди. Шкоди буде більше.

І от із яких міркувань.

Журнал цей виходить, звичайно, за дозволом Москви, а то й не тільки за дозволом, але й за директивами Політбюро ЦКРКП. За чотирі роки панування цього Політбюра на Україні кожний несліпий і неглухий міг переконатися, що воно робило все, що тільки могло, щоб задушити українську культуру й українську національність. Інтереси Москви, інтереси російського імперіялізму настійно вимагали й вимагають власне такої, а не іншої політики. При найщирішому бажанні окремих осіб із РКП уникнути такої політики, вони самі повинні її провадити, коли не хочуть порушити всієї системи руського централізму і тримання в руках українських багатств. Поки Україна є у складі імперіялістичної Росії, доти інтереси цього стану річей будуть діяти і напрямлювати політику руських урядів на придушення визвольного українського руху. Це елементарна істина, якої не треба доводити, бо її найкраще доводить політика всіх урядів Росії, а яскраво підтверджує уряд „комуністичний“.

Що ж змінилось у становищі „совітської“ Росії, щоб її інтереси перестали вимагати позбавлення самодіяльності національних організацій, втис-

нутих у неї? Не тільки нічого не змінилось у цей бік, а навпаки, й міжнародне, й економічно-фінансове становище непокомуністичної партії вимагають як-найміцнішого тримання у своїх руках усіх економічних ресурсів окупованих нею країн (України, Кавказу, Кубані, Білоруси й т. д.)

З другого боку, і РКП, і всякому звичайному смертному відомо, що національно-культурне визволення й усамостійнення якоїнебудь поневоленої нації з фатальною неминучістю вимагає усамостійнення економічного й державно-політичного. Який же інтерес Москві щиро допомагати цьому процесові? Для чого їй усамостійнювати українську національну культуру, підготовлювати культурних і адміністративних робітників, які будуть випирати своїх руських конкурентів і забирати державний апарат у свої руки? За чотири роки РКП показала, що вона дуже добре розуміла цей процес. Чотири роки вона провадила свою політику так, щоб уся економіка країни була в її руках, знаючи, що володіння економічними позиціями забезпечує панування над політичними й культурними. І навпаки: чотири роки вона приглушувала всіма царськими способами розвиток української культури, боячись усіх його консеквенцій. Через що ж раптом п'ятого року, коли становище цієї самої РКП не блискуче, вона рішила випускати з своїх рук джерела свого панування? Невже в ній заговорили запізнені етичні голоси? Чи, може, перед загибеллю згадала колишні соціалістичні — комуністичні приписи? Хто знає хоч трохи етичну та соціалістичну практику РКП, той тільки посміхнеться. Етика руських „комуністів“ так далеко стоїть од етики соціалізму й комунізму, як стояла етика християнського царизму від етики християнства.

Ні, справа пояснюється простіше.

Всі ці кроки в напрямі загравання з українською нацією викликані тактичними міркуваннями, зродженими несприятливою для неї влади внутрішньою та міжнародньою ситуацією. Це є тактична часова уступка українській національній стихії, „передидшка“, це є не раз уже практикований спосіб „маскіровки“.

Орієнтація Політбюро ЦКРКП іде тепер на селянство, себто, на його господарсько-економічну витривалість. Довівши індустріальне госпо-

дарство до руїни, вишкрябавши з промисловости всі рештки, РКП опинилася перед загрозою цілковитого фінансового краху. Через те ця мудра партія винаходить надзвичайно оригінальне розв'язання трудної проблеми: перейти до іншої галузі народного господарства, не зовсім іще нею зруйнованої. Метода шкідників, що, виївши одну частину площини, перелазять на другу. Такою частиною площини московських шкідників є сільське господарство. Обтяживши селянина податками, РКП гадає жититися з його праці й підтримувати своє існування. На з'їзді РКП Сталін цілком отверто заявив: „Утворена обстановка приписує нам надзвичайну обережність і уважне відношення до селянства. Не треба забувати, що тільки шляхом одержання зайвини з сільського господарства ми можемо приступити до віднови нашого зруйнованого господарства“. Отже за всяку ціну треба „смычку“ з селянином!

Селянство є скрізь селянство, а на Україні воно є єдина економічно-продукційна сила. А, значить, і на Україні таксамо повинна бути „смычка“, і то як-найбільша. Правда, тактика „смычки“, в тій чи іншій формі тут не нова. Кільки разів уже агент Москви Rasovschі проголошував „доверие“ до селянства, як тільки його хазяйнам ставало скрутно. Тоді виходила на кон і рівноправність культур, і тупання ногами на „русотяпів“, і українізація партії, установ, і самостійність. Згадаймо приїзд Троцького до Києва перед наступом Денікіна. Який солодкий, щедрий мед про українську національну й державну самостійність полився тоді з уст цього відомого й запеклого україножера. Тоді на цей мед попалося багато бідних українських мух. Боротьбісти, ця велика числом, але мала розумом мошка, так усією хмарою і влипла в принаду. Але як-тільки минула небезпека для РКП, так і почав той мед перетворюватися в отруту. Виступила „контрреволюційність самостійности“, „український дрібнобуржуазний націоналізм“, „диктатура руської культури“ й тому подібні засоби боротьби з українством. Мошка почала борсатись, випручувати свої дурненькі лапки, але вже було пізно. Багато тої мошки передушено, багато скалічилося, а ті, що приладнались до московського меду, настільки тепер здеморалізувались, що навіть Москві гідко плюнути на них.

Був наступ Поляків. Москву вже вибито з Києва. РКП захвилювалась. Знову полились медові слова про українізацію, „русотяпство“, самостійність. І знову, як тільки минула небезпека, кинулись агенти Москви до боротьби з українським „шовінізмом“.

„Продразвйорстка“ збанкрутувала. Висунуто „продналог“. Треба було „овладеть крестьянством“. І зараз же знову: тупання на „русотяпів“, українізація, самостійність. Але як-тільки РКП здалось, що вона вже „овладела крестьянством“, так член її Раковський прецинічно пославшись на цей факт і на непотрібність більше загравати з селянством, оповістив скасування навіть тої декоративної, медом змазаної, самостійности, на яку досі Москва ловила українських мух.

Але, видно, не зовсім „овладела“ РКП селянством, бо маємо тепер до нудоти ту самісіньку картину. Москві скрутно. РКП треба валюти. На ланах України зріє золото. Його треба вичерпати яко-мога більше для закордонних ринків. Треба „смычку“. Але український селянин завзятий „шовініст“, — усякого, хто зазіхає на його добро, він жене кием. Отже треба підійти до його в шкурі приятеля. І московська агентура без жадного сорому, без тіні ніяковости, не кліпнувши оком після вчорашніх заяв про неминучу потребу боротьби з українством, знову за трафаретом нахабно повторює свої медові принади, знову оповіщається важністю національного питання, знову проголошується українізацію партії, урядових установ, знову махання кулаками на „русотяпів“.

Лицемірство, нахабність, підступство й шарлатанство РКП стали вже інтернаціонально-відомим фактом. У Європі вже нікого не дивують і не обдурюють ці методи кремлівських шахер-махерів. І здавалось би, де-де, а на Україні повинні як-найкраще знати, на-пам'ять вивчити стільки раз повторювані фокуси цих „комуністів“. Але, видно, такий уже в людей одчай і зневір'я, що вони примушують себе хотіти вірити зарані відомому обманові.

Ми не будемо здивовані, коли чекісти примусять своїх літературних співробітників зробити декларацію, що ці співробітники цілком добровільно, з охотою й любов'ю беруть участь у „Чекістському Шляху“, що вони поділяють усі позиції цього літературного підприємства Москви,

що вони відрікаються від закордонного українства, що вони вважають за найкраще розв'язання національної й державної проблеми власне те, яке зволить викладати інтернаціональний Циган у своїй статті в цьому самому журналі.

І коли вони це зроблять, ми все ж таки будемо знати, що це, з одного боку, тільки прояв слабодухости заморених людей, а з другого, тактика „маленьких діл“, тактика відчаю і зневіри у власних силах, тактика колишніх старих українофілів, що, в надії на маленькі культурні здобутки, робили подібні заяви перед царським урядом проти молодих Українців-революціонерів.

Але як тактику старих українофілів історія засудила, визнавши справедливими всі позиції молодих революціонерів, так і цю тактику життя засудить, визнавши її шкідливою та помилковою.

Бо що виграється участю в журналі? Кільки надрукованих за рік українською мовою статтів, віршів та оповіданнів. Більше нічого. Це єдина користь. Та й та ще непевна, бо не все, що з'являється українською мовою, цінне й потрібне для української культури.

Але за цю проблематичну, невеличку користь робиться цілком реальна шкода національній, політично-державній та соціальній боротьбі українського народу.

Нам можуть закинути: але ж ви самі визнаєте потрібним участь Українців у радах, у радянських установах, у культурних, політичних, економічних і всяких инчих підприємствах? Яка ж різниця в участі в журналі?

Різниця велика. Участь у радах зовсім не викликає потреби відрикатись од своїх переконань і позицій. Участь у радах ні в кого не викликає думки, що всі, що беруть участь у радах, поділяють позиції РКП. Участь у радах потрібна для боротьби за поширення влади рад, за здобуття демократії, за знищення свавілля, безконтрольності й деспотизму олігархії РКП.

І цілком инча річ участь у журналі, що його видає та сама РКП. Журнал це є трибуна, з якої чується тільки один голос: політбюра ЦКРКП. Але на цій трибуні стоять і инчі імена, імена українських культурних робітників. Вони стоять мовчки, ніколи ні одного незгодного з голосом

Політбюро ЦКРКП голосу почути з цієї трибуни неможливо. І вражіння від цього має бути таке, що ці Українці мовчать через те, що згоджуються з усім тим, що говорить Москва устами своїх агентів і підніжків. А таке вражіння РКП потрібне для легкого „овладения крестьянством“, для кращого, безборонного опанування протестанським елементом серед селянства й робітництва, для спокійнішої ліквідації національно-державної української ідеї. Москва з цього журналу робить собі трибуну українською мовою, при чому участь цих культурних українських робітників має служити їй санкцією перед українськими масами в усіх злочинствах, що їх вона чинила й чинить супроти українського народу та його держави.

Крім того. Співробітництво цих людей в одному політичному органі з головними агентами РКП і представниками окупаційної влади на Україні має зробити таке вражіння, ніби ці співробітники стоять у другому таборі, ворожому до табору єдиного революційно-демократичного національного фронту, який починає складатись і за кордоном, і на Україні. Участь цих співробітників має служити гальмою для консолідації українських демократичних сил, має розбивати таку потрібну для нашої нації єдність демократії, має вносити розклад, деморалізацію у здоровий, визвольний рух.

Звичайно, старання даремні: ця група співробітників „Чекістського Шляху“ — люди в національно-політичному житті України незначні, маловідомі. Переважно ж вони зовсім не належать до політичних групувань, у масах не тільки робітництва чи селянства, але й інтелігенції вони ніколи ніякого впливу не мали.

Таксамо ми певні, що більшість їх ідейно, духово стоїть у єдиному фронті з нами, що однаково з нами вони прагнуть увільнення України від окупації Москви й насильства її над українським народом. І ми більше можемо пожалкувати цих людей, що своєю немужньою поведінкою, своєю помилковою тактикою затягають окупацію, допомагають насильству, ніж гніватись на них.

Що ж таке цей самий „Чекістський Шлях“, ради якого бідні наші культурники стали на одній трибуні з ріжними Фрунзями, котрі масами розстрілюють українське вчителство? Які наукові, літературні чи мистецькі цінності дав цей орган РКП українській культурі за таку велику жертву цих людей?

Уважно, з великим зацікавленням, із таємною надією знайти дійсно щось цінне почав я читати цей журнал. Але, признаюся, багато треба мати завзяття та невтомности, щоб пройти до кінця цей нудний, сірий, казенний „Шлях“. Найбільший дефект його — казенна, бездарна нудота. Найсправедливіші істини, викладені нудно, невміло, здаються брехнею й помилкою. Яке ж вражіння повинна робити брехня, бездарно й нудно написана?

Почнемо, одначе, розгляд цього органу українською мовою від самого початку. Така вже наша доля: мусимо як-найнудніші, як-найнікчемніші річі уважно розглядати, коли вони мають відношення до нашої, небагатої на подарунки Москви, культури. Досі ці подарунки були дарами Данайців. Не инчого характеру й цей дар.

Насамперед передмова редакції. Редакцію, як оповіщено, провадить п. „Г. Ф. Гринько“. Це — маленький урядовець із тої боротьбістської мошки, що приладналась до московського меду. Це той самий індивід, на якого мені, як заступникові „Предсовнаркома“ України, депутація Українців-урядовців Комісаріату Народної Освіти складала скаргу за те, що цей комісар русифікує комісаріят, школи, вчителство й урядовців. (На всіх засіданнях ЦККПБУ й Ради Народніх Комісарів, де я бував, я ні разу не чув, щоб ця москвослухняна мошка поспіла заговорити по-українському). Від посади русификатора української школи його відставлено не за брак бажання провадити директиви Москви, а за невміння справитися з тою українською стихією, яка, всупереч усім старанням агентів і підніжків, боронила й провадила українську школу. Тепер йому доручено перекладати на українську мову „смыкательную“ писанину прикащиків Політбюра ЦКРКП, назвавши це „редагуванням“. Отже цей „редактор“ переказує своїми словами передмову до журналу, складену, в дійсности, не ним, а агентами Москви.

Але, я гадаю, хазяйни нашого „редактора“ не будуть дуже задоволені ним і з цієї його роботи: переказ на українську мову „благоусмотрения“ начальства остільки кепсько, незграбно зроблений, що видко всі нитки. А Москві зовсім не вигідно, щоб було видко нитки, їй зовсім не бажано показувати, що вона, наприклад, так уже дуже зацікавлена національним питанням на Україні, що цей орган її „туземною“ мовою є тільки підлабузювання до національного руху з метою найкращого опанування ним, для приспання недовіря національно-напружених народніх мас. Навпаки. Їй треба підійти до них тихенько, без різьких висловів симпатій, які можуть більше налякати, ніж заспокоїти, треба психологічно-тонко проробити це, як проробляє досвідчений мисливець, підкрадаючись до настороженої дичини. А „редактор“ у своєму старанні передав куті меду: все число наївно зробив просто жовто-блакитним, а в передмові від редакції отверто показав, що „Червоний Шлях“ є відповідь на „Нову Україну“, — навіть не вистачило зміння по-своєму скласти програму журналу, а так і смальнув за програмою „Нової України“. Правда, йому хотілось виявити максимум своєї услужливости, але як істинно говориться в руському прислів'ї: „Услужливый Гринько опаснее врага“.

Перестарався пан „редактор“ і в усіх методах пропаганди та полеміки, що їх практикує Москва. Не можна сказати, щоб і Політбюро ЦКРКП в цій роботі відзначалося великим мистецьким талантом і тонкістю рисунку, але наша „малорасейская“ мошка від ретельности й бажання показати себе з як-найкращого боку до того незграбно скопіювала всі ці методи, що, мабуть, самому Політбюро стане соромно, як придивиться до зробленої роботи свого „редактора“. І брехати, й шулерувати, й нахабничати, й цинізм виявляти — все ж таки треба з певною мірою, коли хоч на якийсь коротюсенький мент бажаш зробити вражіння.

Бо й тут, як і в русифікації, самого тільки бажання та старання мало, а треба ще й уміння, тонкості, мистецької міри. А „опасно-услужливый“ Гринько, наприклад, формулює тези Москви таким способом:

„Не вважаючи на голод, господарче й культурне відродження Радянської України не підлягає сумніву. Невпинно зростає посівна площа, оживає індустрія, усталюються економічні звязки поміж містом і селом,

поліпшується матеріяльний стан робітництва і, нарешті, іде нечуваний під'йом культурної творчости, особливо, серед молоді“...

Тут що ні речення то „опасная услужливость“. „Господарче відродження Радянської України не підлягає сумніву“. Та невже не підлягає?! А чого ж то Красін лазить у ніг у Керзона, благаючи зглянутись на господарче „відродження“ „Союза Радянських Республик“, закликаючи європейський капітал рятувати від загибелі цю більшу частину Європи? А чого ж то Москва приймає всі ультиматуми того самого Керзона, аби тільки не позбавитись ласки його?

Але найвиразніше, найопукіше випинається незграбна й невміла робота „редактора“ на тлі висказів самих же руських „комуністів“, прикащиків Москви, висказів, зроблених ними одночасно з висказами п. Гринько (як то він відміняє своє прізвище!), тільки в инчому місці. На всеукраїнській конференції професійних спілок заступник голови Української Ради Народнього Господарства Жигалко виступив із докладом про стан народнього господарства й, маючи перед собою инчу аудиторію та инчі цілі, сказав таке: „Організація української промисловости почалася з початком 1921. року утворенням трестів і комбінатів. Місткість ринків була така незначна, що вже зпочатку середини 1922. року промисловість переживає кризу збуту, й на квітень 1923. року почали виявлятися ознаки підйому, але їх треба віднести виключно до дрібної приватної промисловости; що ж до великої державної індустрії, то там криза збуту все побільшується. Недосконалість організаційних форм, що викликали зайві накладні видатки, строга централізація, що перешкажає окремим господарчим одиницям розвиватися, фінансова криза, високий залізничний тариф і заповнення адміністративних промислових органів випадковими людьми, що мають тільки партійний стаж, явилися ґрунтовними причинами втратности нашої промисловости. Відірванність од центру периферії, відсутність єдиного правильного, керуючого плану, позбавлення великих заводів автономности й падіння продукційности праці робітників остаточно загальмували відновлення нашої індустрії“...

Ну, хіба ж не „опасна“ услужливість такого „редактора“ з його „відродженням господарчої творчости“ й „оживанням індустрії“?!

Або ж: „Усталюються економічні зв'язки поміж містом і селом“. („Місто“ — це РКП!). Село України колотиться в повстаннях. Село палає ненавистю й вирізує, де може, всякого члена „міста“ (РКП). Вся РКП у клопоті й тривозі вишукує способів, як би його підійти до села, як би зробити з ним „смычку“. Цим питанням займається ввесь з'їзд РКП, на якому Сталін, отвертий грузинський рубака, категорично заявляє: „На віщо самих себе обдурювати? Ніякої „смычки“ між нами й селянством немає. Село вже давно відійшло не тільки від нас, але й од усього того, що зв'язане з радянською владою“. Так говорить член Політбюра ЦКРКП, про це відомо всім*), а наша „опасно-услужлива“ мошка пищить собі про „усталені зв'язки поміж містом і селом“.**)

Або така перлина: „Поліпшується матеріяльний стан робітництва“. Не тільки всякому обивателеві, чи політичному хлончикуві, а навіть

*) Читач у хронікальному відділі „Нової України“, який складається переважно з матеріялу, вибраного з ерканістської преси, може знайти багату ілюстрацію до всіх тез нашого „редактора“. В.

**) Між инчим, якийсь маленький гринько у „Вістях“ (4. травня 1923., ч. 95) також розігнався зо „смычкою“ проти революційно-демократичного національного фронту. Будучи, видно, що більш гринькуватим, ніж сам Гринько, він подає нам сюди повідомлення, що ідея єдиного революційно-демократичного фронту проти московської окупації має вже прихильників на Україні. Так простісінько собі й каже, дурненьке: „Ще зокрема тичиться тої групи політиків, що зараз намагаються будувати десь за кордоном „єдиний революційно-демократичний національний фронт“, і тих, що тут на Україні прислухуються до їх голосу“. (Розстрілка моя. В.) Спасибі, гриненятко! Ми, правда, й самі добре знаємо, що вся Україна прислухається до вільного, непродажного голосу, але ваше компетентне повідомлення тим паче нам приємне.

Гриненя з наказу начальства цвірінкає про „смычку“ з селянством, про „єдиний фронт“ РКП з селом. Нещасна мошка, отаке надлюдське завдання покладено на її слабесеньку голівку: доказати, що в людини може бути єдиний фронт із паразитами, які обсіли і смочуть її. Коли б іще начальство доручило те саме, що недавно доручалось: вихваляти єдиний фронт РКП з непманами, паразитів із паразитами, ну, це вибонати навіть гриньки можуть, бо й гриньки знають, що два по два є чотири. А дурне гриненя гадає, що коли воно змішає до купи Скоропадського, Петлюру, Шаповала, Винниченка і скаже: „оце єдиний фронт“, то вся Україна ментально захворіє на гринькуватість і повірить йому.

якомунебудь Єв. Касяненкові відомо, що все робітництво гвалтом гвалтує, що стан його погіршується; всі навіть казенні еркапістські газети повні нарікань на страшну експлуатацію робітництва й неправою й державними „червоними“ „хозяйственниками“; на нараді Госплана голова управління камінно-вугільної промисловости Чубар (товариш же „редактора“ по партії!) виразно заявляє, що в найважливішій галузі українського господарства, в Донбасі, 90 процентів робітництва з кінцем квітня не одержало платні за лютий; а наш Гринько безстрашно поліпшує собі „матеріальний стан робітництва“ й не журиться.

„І нарешті“, — закінчує цей „молодчага“, — „іде нечуваний підйом культурної творчости“. Оце, дійсно, нарешті! Дійсно, це вже кульмінаційний пункт „опасної услужливости“. Таке сказати навряд чи й сам Раковський насмівився б, людина, яка, навіть у Сірка не позичаючи очей, може на вербі груші рвати. Правда, перестаравшись, „опасний“ Гринько прохоплюється одним правдивим слівцем: „нечуваний“. Що, дійсно, ніхто про цей підйом на Україні не чув, то це правда, але все ж таки не завсіди старання може замінити розум. Я певен, що за старання поштенний „Г. Ф.“ доб'ється переіменування свого прізвища з „Гринька“ на „Гришку“, але сумніваюсь, чи з самою старанністю доб'ється він більшої посади, ніж підмітайла при РКП.

Досить старанно копіює він і інші методи Політбюра ЦКРКП, наприклад, „ловкість рук“, або, по-простому, шулерство. Але й тут копіювання не відзначається тонкістю. Невеличкий приклад.

Гришці завдали завдання: „откатегорять“ єдиний національний революційно-демократичний фронт. Йому треба осоромити ворогів московської реакційної окупації. Для цього трудненького на його крихітні сили завдання Гришка пускає в роботу науку своїх учителів: підтасовує карти. Насамперед, говорячи про єдиний фронт, він увесь час забуває наводити точно назву його, пропускаючи „революційно-демократичний“. А потім, наводячи з моєї статті цитату, він робить невеличку заміну одного слова другим: замість слова „революція“, підтасовує слово „все“, й тоді гордо заявляє: „Винниченко намагається всіх переконати, ніби на Україні в с е „костенів, мертвіє, не розвивається, а занепадає“. „Револуція“

не є „все“, це раз, Гришко, а друге: треба бути Гриньком, щоб змолоти таку дурницю: ніде й ніколи на земній планеті „все“ не костеніло, не мертвіло й не може костеніти й мертвіти. Одне мертвіє, друге росте й розвивається. Наприклад, тепер на Україні: влада РКП костеніє, мертвіє, а національний, визвольний, демократичний рух росте й розвивається. І от тут то вже, дійсно, нема ніякого сумніву, що доросте цей рух до того, що доведеться всім яничарам і підніжкам із хазайнами своїми тікати з України. І не допоможуть ніякі ловкості рук, ніякі шулерства й цинізми.

Підніжок прецинічно пише: „...ніколи не вдасться викреслити з історії громадських взаємовідношень на Вкраїні факту, що коли українські пролетарі і селяне виявляли величезну свідомість і активність в боротьбі з голодом, — патентовані українські патріоти на чолі з Шаповалом в своєму журналі „Нова Україна“ в Празі переконували себе, українську еміграцію і всю буржуазну Європу в тім, що кращим засобом боротьби з голодом на Вкраїні є організація наступу на радянську владу.“ Ох, Гришко, Гришко, адже ж так, здається, неумудро знати, що читачі „Червоного Шляху“ вміють читати, що вони ж можуть узяти „Нову Україну“ й перевірити цей „факт“. І що ж тоді буде? Ніякого такого факту вони не вичитають, а, навпаки, дізнаються, що „українські патріоти“ організували по всіх закордонних емігранських центрах (Відень, Прага, Варшава, Львів, Берлін і т. п.) комітети допомоги голодуючим на Вкраїні, що вони робили й роблять надлюдські зусилля, щоб пропхнути ту допомогу на Вкраїну через усі перепони, які ставить „радянська влада“, що агенти Москви та українські льокаї її цинічно, злісно, з тупою жорстокістю чинять усілякі труднощі для пересилки помічі!

Отже ніякого „факту“ не доведеться викреслювати. Але от чи вдасться викреслити той усій буржуазній і не-буржуазній Європі та Україні відомий факт, що, „коли українські пролетарі і селяне виявляли величезну свідомість і активність у боротьбі з голодом“, коли лани стояли і стоять незасіяними, коли люде їли одні одних із голоду, в той час окупаційна московська влада вивозить за кордон український хліб, а агенти її, всякі посли та представники, шикують та піячать по шинках Європи? Чи вдасться колинебудь викреслити той відомий усій Європі й Україні факт,

що українські пролетарі, щоб не дати вивезти українського хліба за кордон мусіли краще спалити миколаївський елеватор разом із хлібом, ніж допустити таке цинічно-злочинне знущання над стражданнями людей, що голодують?

І чи не ознака величезного „скудоумія“ людини торкатись цієї теми та ще робити на других наклепи, маючи за собою таке всім відоме й безсумнівне злочинство?

Чи похвалять наймита хазяйни його, чи ні, а ми все ж таки можемо дякувати йому й за передмову його й за старання. Не маючи державних коштів на пропаганду єдиного революційно-демократичного національного фронту й нашого журналу, ми охоче користуємось допомогою в цьому напрямі „опасно-услужливого“ „редактора“ та журналом РКП: „Чекістський Шлях“. Кращого „редактора“ цього журналу, як пропостенного „Г.Ф.“, ми собі й бажати не можемо, бо що в розумного на умі, то у Гринька на язиці; а знати, що в твого ворога на умі, раз-у-раз і корисно й потрібно. *

Отже, дякуючи мило-услужливому „редакторові“, ми знаємо, що має на меті Політбюро ЦКРКП, видаючи журнал українською мовою.

Переходячи тепер до розгляду всього змісту першого числа, можна сказати, що воно в політичній частині своїй є наївною ілюстрацією тих тез, які так незграбно виклав „Г. Ф.“. Все воно проняте бажанням виправдатися, підлабузнитись до українства; все воно силкується примусити повірити, що Москва після чотирьох літ систематичного вияву в національному питанні феноменальної глупоти, шовінізму, „диктатури руської культури“, брутальності, підступства, обдуру, зрадливості, нечесності й цинізму, що тепер вона раптом порозумнішала, стала чесною, щирою, толерантною до прав української нації.

„Національний момент має величезне значіння в революції“ — заявляється в редакційній статті.

Яке величезне, глибоке відкриття! Яка нова, ніким досі не висловлювана істина! Вода — мокра. Вогонь — гарячий. Кремль не має грошей. Український селянин має хліб. Українські підніжки не мають

сумління. Раковський має намір „овладеть крестьянством“. Це все істини того самого порядку.

Але „услужливий Гринько“ з комічно-поважним виглядом переказує їх своїм читачам і навіть старається переконати їх, що його хазяйни страшенно клопочуться про національне питання. Цілий світ є свідком того, з якою величезною увагою працюють над практичним розв'язанням цієї справи найвідповідальніші керівники, органи і установи Радянської Республіки“.

Охоче віримо: здорово працюють! Чотири роки „керівники, органи й установи“ (Політбюро, чека, Раковські, Фрунзе) шпиги, провокатори, московське військо й українські хами „працюють“ чотири роки нищать українське господарство, грабують українські трудящі маси; чотири роки „овладають крестьянством“; чотири роки цинічно глузують із української нації, культури, мови, школи, книжки; чотири роки дурники з перекидьків-боротьбістів то відрікаються своєї національності („української хвороби“, як вони називали свою приналежність до нації), то знову з наказу своїх посадовців хворіють на неї. „Праця“, дійсно, важка. Але, треба визнати, цілком безнадійна, — не „овладеть“ їм українським селянином!

І як комічно й разом із тим гидко дивитись, як ці забрьохані по вуха в злочинствах і гидотах люди силкуються начепити на себе ті одяги, які вони називали раз-у-раз „дрібно-буржуазними“, „контрреволюційними“, як вони хапаються підчепуритись і жовто-блакитними фертками підібратись до українського селянина. Зпочатку, щоб „овладеть“ ним, вони звертались до його безпосередньо: то мовою хвальковито-нахабних, і нахабно-брехливих, з широкими обіцянками декретів, то мовою скорострілів і гармат. Але це не допомогло. І тепер, коли побачили, що цих способів не досить, рішили випробувати інчий: підробитись під жовто-блакитний колір, „овладеть“ довірливою інтелігенцією, а тоді через її посередництво, вже й селянством.

І от через це відкриваються такі нечувані істини, що національне питання має велике значіння, через це Гришки оповіщають „нечуваний підйом культурної творчости“, через це видається „Червоний Шлях“ із участю тих самих українських інтелігентів, під прикриттям яких РКП гадає підібратись до українського селянина.

Через це саме Політбюро ЦКРКП дає наказ прикащикуві своєму виступити з „авторитетним“ словом. І Х. Г. Раковський, той самий трубадур „диктатури руської культури“ на Україні, який на цій ролі сидить уже чотири роки на українській землі, який стільки раз проголошував контрреволюційність національного питання, який іще так недавно закликав боротися з „українським націоналізмом“, цей самий гумовий чоловічок розписується тепер сірою довгою статтею про „новий етап у радянському союзному будівництві“.

Серйозно розглядати цю казенну писанину нема ніякого сенсу і шкода часу. Коли б ця стаття була написана не членом ЦКРКП, не політичним шулером, не людиною, яка сьогодні говорить одне, завтра друге, післязавтра знову перше, а через день знову щось протилежне, то, розуміється, до теми можна було б поставитися з деякою увагою. Але ця стаття — Х. Раковського, і цим усе сказано. Віра Х. Г. Раковського є вірою того цигана, який на запитання: „Якої ти віри?“, охоче й точно відповів: „А якої тобі треба?“ Москві треба на сьогодні від Раковського жовто-блакитної віри, й цей циган, не вагаючись, хреститься всіма жовто-блакитними хрестами і присягається, що він із пелюшок завзятий, щирий Українець, що він не їсть, не спить, а все працює над тим, як би його найкраще здобути повну, цілковиту самостійність неньці-Україні, як би його вчинити нечуваний „підйом національно-культурної й господарчої творчості“ рідного краю. Все, що досі робив він і Москва, все те було, мовляв, тільки в інтересах України, й тільки контрреволюціонери мають нахабство сумніватися в тому. Всі етапи „союзного будівництва“ були строго необхідні, доцільні, й усі вони мали на меті тільки благо України й більш нічого. Що ж до самостійності, то, не зважаючи на всі етапи, Україна була весь час і тепер є цілком самостійною, незалежною, соціалістичною державою. І зробили її самостійною не хто инчий, як Москва й Політбюро ЦКРКП. Правда, обставини вимагали від неї деякого самообмеження, але знов таки й це самообмеження мало на увазі інтереси все тої самої коханої, дорогої України. Коли ж вона самообмежувалась, то робила це цілком добровільно, охоче, через представництво свого народу, через високі органи свої: з'їзди Рад і Раду Народніх Комісарів.

Але нема ніякого сумніву, що, коли вона схоче, вона кожної хвилини може припинити своє самообмеження. „Підвалини союзного об'єднання передбачають право окремих республік на вихід із Союзу по власній ініціативі, а тим більше за кожною республікою лишається право внесення всіляких змін в конституцію“ („Червоний Шлях“, стор. 71).

Чудесно! Союз, конституція, самостійність, одне слово — „самоопределение вплоть до отделения“.

От тільки циган, хоч і спритний дурій, прохопився невеличким слівцем і викрив усею московсько-кремлівську підкладку своєї віри. Трохи далі на цій самій сторінці він обіцяє: „...все це утворить нові умовини, при яких... окремим республікам буде дано далеко більше господарчої, політичної та адміністративної самостійности“.

„Буде дано“?! Хто дасть? Сам український народ? Хто може щось дати, чи не дати вільній, самостійній державі, яка може кожної хвилини вийти з Союзу?

Циган скаже: „Союз“. А хто ж тоді не давав їй цього впродовж чотирьох років, коли вона не була ні в „союзі“, ні в „федерації“ з Москвою, а виставлялась раз-у-раз як „вільна, самостійна, незалежна“ республіка?

Комічно дивитись, як інтернаціональний циган із пресерйозним виглядом вихваляє в розмальованій декоративній жовто-блакитній скрині товар, якого там зовсім немає. З якими точними деталями провадиться опис, як без тіні посмішки, з науковими термінами дається вся історія, всі етапи виробу, всі фарби, всі якості його. А головне, що більшість тої публіки, до якої звертається циган, на причуд гарно знає, що у скрині, крім московської закріпавленої мерзеної окупації, нічого немає, що таке розмальовування циган не раз уже провадив перед „почтеннейшою публікою“, що публіка давно вже знає його за нахабу й шарлатана, й ні однісінькому його слову не вірить. Циган і сам усе це знає, а все ж таки „працює“, бо це його фах, бо для цього його й посаджено на Вкраїну.

Дійсно, тепер намічається трохи новий етап у історії московської окупації на Україні, бо до справи „овладения“ притягнуто ще частинку безпартійної української інтелігенції. Але не треба бути пророком, щоб зарані з певністю сказати, що доля й цього етапу буде така сама, як і

инчих: використавши українських культурників, узявши від них усе, що можна буде, Москва викине їх „за ненадобністю“ й почне знову боротьбу з „українським шовінізмом“.

З політичного матеріалу в журналі є ще „Начерк історії пролетарської революції на Україні“ М. О. Скрипника. Головне чуття, як сказано, від цих казенних статтів — нудьга. Нудьга, як од сто разів чуваного, недотешного анекдоту, який майже на-пам'ять знаєш. Розуміється, єдиною революційною силою на Україні були більшовики; розуміється, весь пролетаріят України палав любов'ю до більшовиків; розуміється, все, що робили більшовики, було доцільне, безпомилкове, героїчне. Мова статті, як і зміст її, нудна, важка, глिवка, як „совітський“ пайковий хліб.

Цим кінчається політичний оригінальний матеріал. Науковий відділ заступлений теж нероскішно: статті компілятивного характеру проф. Желехівського „Принцип відносности“, проф. Герасимовича „Еволюція світів у світлі сучасної науки“ і проф. Семковського „Марксизм і національна проблема.“ Написані статті созісно, чистенько, з ознаками знайомства авторів із предметом.

Між инчим, „редакція“ до статті проф. Желехівського про теорію Айнштайна додає від себе примітку, з поважним виглядом роблячи цілком необґрунтований висновок про ґносеологічний і філософський ідеалізм, який ніби впливає з теорії відносности. (Звичайно, поштенний „Г. Ф.“ робить цю примітку не від себе, а за еркапістським московським журналом „Под знаменем марксизма“.) Висновок проте досить сміливий. З самої теорії відносности зробити його для логічно думаючої людини неможливо. Навпаки, теорія ця найбільш революційна з усіх наукових природничих теорій останнього часу. Вона є насаперед ворогом усяких ідеалістичних концепцій, усяких абсолютів, непорушних, закостенілих догм, усякого ідолопоклонства. Таксамо вона є ворогом еркапістського практичного „марксизму“, який у своїй суті є ніщо инче, як старий буржуазний ідеалізм із усіма його атрибутами: вірою в догми, в абсолюти, з припаданням до ніг авторитетів і т. п.

Цікава стаття проф. Семковського „Марксизм і національне питання“. Цікава не так своїм змістом, у якому нічого нового й оригінального не-

має, як у тому підході до національного питання, в якому можна проглянути „усмотрение начальства“. Розглянувши низку поглядів на національне питання різних європейських учених, професор обережно підходить до констатування розвитку національного руху на Україні. Видно, що це йому дозволено. „Зараз на Україні“, — каже він, — „ми переходимо добу, коли українська нація, національна культура, національна мова розвиваються, зміцнюються, і, звичайно, задля теперішньої стадії цей процес є позитивний. Не можна на його закривати очей“. Отже з цього можна судити, що начальство дозволяє не закривати очей на те, чого йому вже не сила знищити. „Навіть більше“, — додає професор — „доводиться*) сказати, що з мого погляду дальший розвиток тільки й є можливий через цей шабель“.

„Доводиться“ сказати. Хоч-не-хоч, а з фактом нічого не зробиш. Але, злякавшись, щоб начальство не зробило якихнебудь небезпечних для автора висновків (чи цілком щиро заступаючи позиції його), професор спішить додати: „Але одна річ дивитись на те, що перед нами розгортається, як на шабель, а инша річ розглядати це, як останню мету“. Я, мовляв, своє зробив: мені сказано науково сконстатувати факт, а його сконстатував, а як начальство далі гадають учинити, яка буде його остання мета, не мені про це судити.

І ввесь час аж до комізму бідний учений повторює цей приспів. „На наших очах діється зараз піднесення української літератури, української мови... Навіть більше того — коли на Україні ми спостерігаємо, що міста провадять російську культуру, то з певністю можна пророкувати, що ми йдемо назустріч процесові, який можна назвати частковою або повною реукраїнізацією міста — поворотною українізацією його. Уявіть нормальний розвиток нашого господарства, коли з села почнуть виходити нові елементи, що насунуть до міста і раніш чи пізніш спричиняться до піднесення української вдачі міста. Статистичні дані за останні роки ясно свідчать про збільшення українського елементу в місті. Наприклад, у Києві в 19—20 рр. ми спостерігаємо зростання % українського міського населення“.

*) Розстрілка моя. В.

Констатування цілком правильне, і з його напрохується певний висновок, але професор лякається його й хапається попередити, що він ніяких висновків не робить: „Але я кажу, одна річ бачити, що діється й розуміти це, як певний ступінь, і інша річ вбачати в тім зростанні останнє слово всього руху. З погляду Бауера й тих інтернаціоналістів, що освітлюють інтернаціоналізм дещо в напрямі націоналізму, увесь цей процес збудження неісторичних націй здається ніби якимсь перлом створіння, робиться остаточно метою розвитку“.

Тут у пана професора вже, як бачимо, прохоплюється й деяка оцінка, але якраз у душі московського імперіялізму; вже почувається якесь невдоволення з того, що з такого процесу дехто радіє. Його можна і слід констатувати, але вважати його за якусь „перлину створіння“ не годиться.

І настирливо, нудно повторює ще раз у закінченні своєї статті це саме. „Як висновок ми можемо формулювати таке твердження: те, що діється зараз на наших очах, як історична необхідність, — піднесення національної культури, повинно мати підтримку з боку того класу, що йому належить майбутнє, — з боку пролетаріату. Зростання національної культури, повстання газети рідною мовою, розвиток науки та мистецтва на національним ґрунті, — усе оце пролетаріат розглядає як могутню підойму до розвитку суспільства. Але пролетаріат не може робити цього предметом свого пафосу, своєї пристрасти, не може оголосити своїм святе святих“.*)

Я не знаю, хто такий професор Семковський, якої він національності. Але з цих його уступів я можу з певністю сказати, що він не є Українець. Українець, член пригнобленої нації, що перейшов усі стадії пригноблення тої „могутньої підойми до розвитку суспільства“, про яке холодно розмірковує п. Семковський, Українець, який у своєму власному бутті на кожному кроці відчував ту страшенну шкоду, яку чинили й чинять поневоленням його культури всякі насильники, такий Українець ніколи не може так спокійно констатувати й рекомендувати не радіти з можливості вільно дихнути, з можливості бачити вільний, не гальмований розвиток свого народу.

*) Мову п. професора, чи „редакції“ ми лишаємо в усій її незайманості. В.

Другий висновок із цих уступів є той, що проф. Семковський дивиться на українську націю з погляду Руського: українська нація це є селянство. Пролетаріят же на Україні до сеї нації не належить, й йому нема ніякого особливого діла до процесу відродження української національності. Так, пролетаріят повинен підтримувати „культурне відродження“, але робити це „своюю прихистістю“ нема йому ніякого сенсу. Проф. Семковський не догадався подивитись на пролетаріят на Україні, як на органічну частину української нації. Коли б він так поглянув, може, він би зрозумів, що пролетаріят таксамо зацікавлений у своєму власному національному визволенню, як і селянство та інтелігенція, і що, як усяку справу всякого визволення, йому й можна і слід робити і з прихистістю і з патосом.

Але п. Семковський, очевидно, має за український пролетаріят той зайшлий та прикомандований на Україну руський елемент, який купиться в КПБУ. Коли так, то, дійсно, цьому елементові нема чого пристрасно ставитись до визволення українського пролетаріату. І український пролетаріят не потребує, щоб такий елемент ставився з патосом до його боротьби й визволення. А чи сконстатує якийсь професор факт піднесення національного руху, чи ні, чи дозволить купка окупантів і насильників писати про це, від цього рух той не перестане бути рухом масовим, неминучим і, кінець-кінцем, переможним. І український пролетаріят не стоятиме збоку цього руху з „підтримкою“, а буде брати в йому активну, пристрасну, гарячу участь, як бере вже й тепер. Пан професор помиляється, коли гадає, що зростання проценту українського міського населення відбувається через приплив із села до міста українського елементу. Що село національно пробудилось і росте з кожним днем, не зважаючи на всі утиски й перепони московської окупації, це такий факт, якого вже ні агенти, ні підніжки тої окупації не можуть ні сховати, ні „закрити на його очей“. Але що селянство пливе тепер у місто, тепер, коли там йому нема чого робити, коли промисловість, що всмоктує в себе сільський елемент, спинилась, це просто вигадка пана професора. Він не знає, чим пояснити збільшення проценту українського населення по містах. А пояснення дуже просте: то реукраїнізується зрусифікова-

ний пролетаріят, то власне він бере активну, гарячу і свідому участь у загальному відродженні української нації, а не стоїть ізбоку й за рецептою еркакістських професорів констатує й „підтримує“ з дозволу начальства „культуру“. І можна запевнити пана професора та все його начальство, що український пролетаріят не задовольниться самою культурою, він візьметься до визволення й української економіки, й політики, й державности, й до всіх тих галузів загально-національного життя, про які пан професор скромно і слухняно мовчить у своїй статті. І, повторяю, робитиме це і з пристрастю і з патосом, як усе, що служить визволенню його та всього людства від експлуатації, насильства і гніту.

Публіцистична частина журналу також не визначається великими якостями. Але є в ній веселі сторінки. Наприклад, приємно освіжає читача повна гумору статейка „професора“ С. Остапенка. Хто знає особисто чи з громадської діяльності цього „вченого“, той матиме кілька хвилин здорового веселого реготу, читаючи його писання. Стаття написана про відносини на Рурі. Але не зміст її є привабою цього втішного твору, а спосіб викладу й висловлювання „професора“ Остапенка. Починається він таким реченням: „Діалектика імперіалістичної війни 1914. року довела капіталізм до Руру в 1922 році“. І далі по всій статті тільки й миготить „пролетарський Рур“, „буржуазія“, „діалектика“ і т. п. Можна подумати, що це пише якийнебудь комсомолец, що наслухався ораторів, а не той „діяч“, що в 1919. році ряденцем розстилався перед представниками „імперіалістичної війни“, французьким полковником Фрайденбергом і капітаном Ланжероном, який, будучи прем'єр-міністром у Петлюри, писав імперіалістам такі милі слова: „Українське правительство нині задоволене тим, що шляхетна Франція, одушевляючись ідеалами свободи, культури і права, вкупі з другими державами Антанти та Сполученими Штатами Північної Америки готова підтримати нас і спільно вступити в рішучу боротьбу з більшевизмом“. Веселого й пікантного співробітника придбала собі „редакція“. Але „який їхав, таку й здибав“.

В „мистецькій“ частині красного письменства цієї книжки, на жаль, нема нічого такого, на чому можна б особливо зупинити увагу читача.

Є величезна й таксамо нудна, як і статті Раковського та Скрипника, поема Моні-Поліщука. Ні формою, ні змістом вона не становить ніякої вартості для української культури. Але цікаве в ній те, що нею починається журнал, а вона в віршованій формі претендує на розгляд національної проблеми. Який там може бути розгляд у Моні, нехай читач сам судить, а ми повинні відмітити цю характеристичну для „нового етапу“ московської окупації рисочку.

Живі, щирі рядки можна знайти в поемі І. Кулика „Одужання“. Милый малюночок В. Мисника „Зона“. Хороша, невеличка річ Тичини „Захід“. З прози можна відмітити „Літературні шаржі“ П. Грунського (на жаль, трохи одноманітні) й початок повісти А. Головка „Можу“.

На цьому розгляд сеї книжки можна й припинити. Червоною її, ще раз кажу, ніяк не можливо назвати. Сіра, салдацького сукна обкладинка з червоними літерами; сірий, казармовий, із казенними заялосеними червоними фразами зміст. Московський, прижучений скрутою, окупант у салдацькій шинелі з червоними погонами й нахабно-брехливими, злочинними очима злодюжки, що з виглядом приятеля з жовто-блакитною стрічкою, під ручку з українськими культурниками, з підученою українською мовою, підбірається до повітки „хахла“.

Таке маємо „культурне“ придбання від Москви.

Чергове число цього органу обіцяне на кінець квітня.

Але минуло аж два місяці з моменту виходу першого числа, як до Берліну, під час складання сеї статті, наспіла звістка про прибуття другого числа „Чекістського Шляху“. І зміст, і вигляд його, розуміється, той самий, і ніякого особливого інтересу само про себе не має. Хибά що ще раз дає нагоду подякувати Грипі за старанність у поширенні пропаганди „єдиного революційно-демократичного національного фронту“. Чи буде начальство далі „поощрять“ таку старанність своїх услужливих ганчірочок, сказати трудно.

Але коли б московсько-данаїський дар на тому і скінчився, то все ж таки поява хоч і двох чисел цього журналу лишиться знаменною подією. Бо це розписка авансом московської реакційної окупації у своїй загибелі. Бо й вона, й ми всі добре знаємо, що розвиток і зміцнення

національного українського руху є знищення національного московського гніту й поневолення, себто, за даного моменту влади РКП.

А становище цієї влади, дійсно, трагічне: бо, як би вона ні поводитись, ця загибель її неминуче буде. Питання тільки в тому, коли, як швидко. Не признати факту зросту українського національного руху, ігнорувати його, душити далі, це значить — утворити собі тепер надзвичайно трудну, вбивчу обстанову на Україні, й то якраз у такий момент, коли для економічно-фінансової експлуатації цієї колонії потрібні як-найсприятливіші умови.

А з другого боку, — признати, це значить — самим сприяти тому явищу, яке, розрісшись, потім неминуче випре їх, як чуже шкідливе тіло.

І РКП вибирає перше, себто, те, що може швидше скріпити її становище взагалі. В той же час у неї напевне є надія, що, скріпившись взагалі, вона зможе справитись і з українським рухом, розірвавши всі свої розписки, як розривала їх досі.

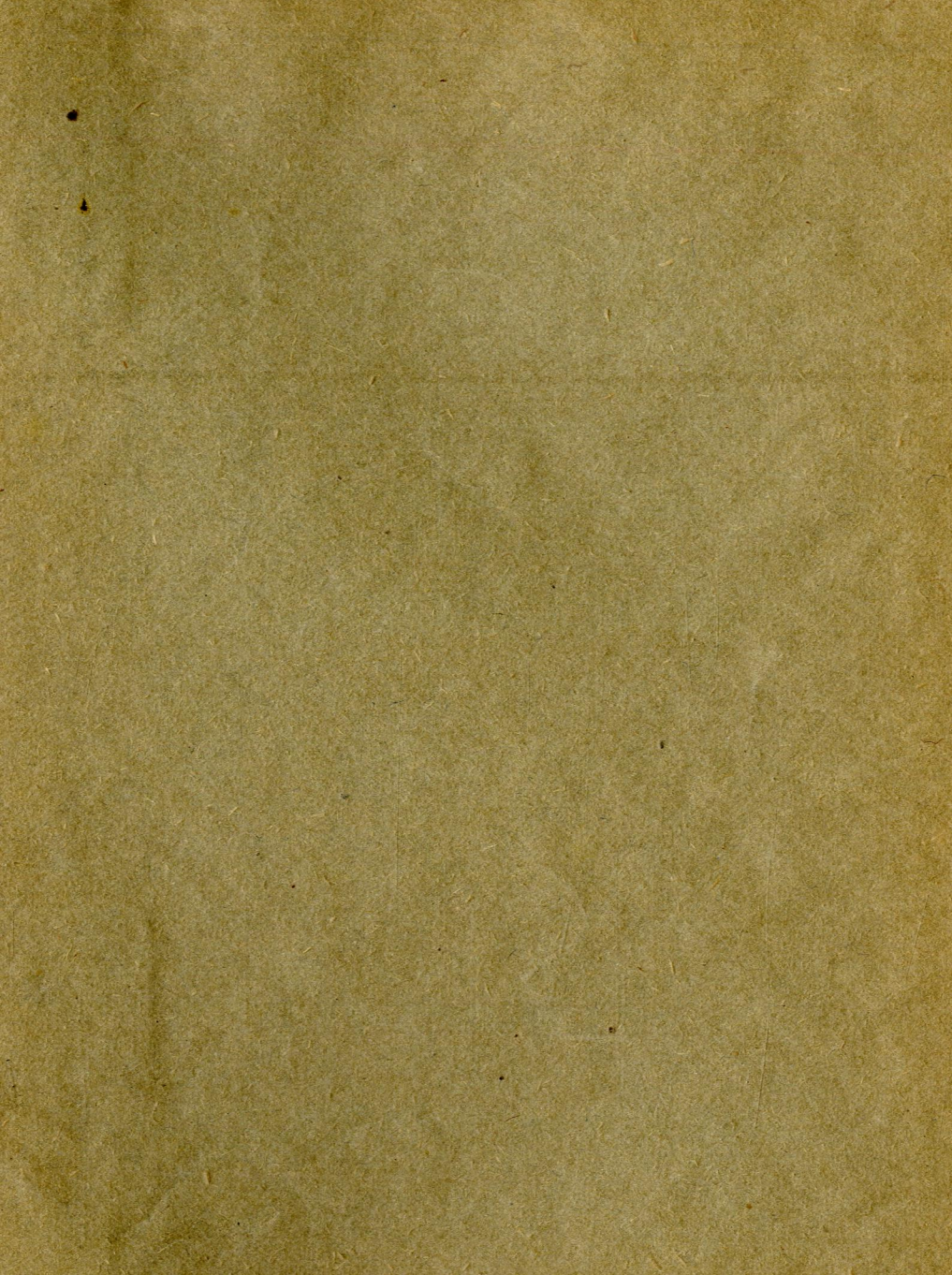
Ми можемо з спокійною посмішкою дивитись на це борсання і ждати неминучого фіналу, помагаючи йому всім, чим можемо. Агенти РКП та підніжки її з усієї сили силкуються переконати всіх, що влада РКП страшенно твердо стоїть і в Росії, і в окупованих нею країнах. На доказ цього наївні агітатори, наводять такі факти, що вулицями міст ходять трамваї, що чекісти не вбивають людей на тротуарах, що люде сякаються в хустки, а не в поли своїх сусідів, що кожний нещасний може здобути у крамницях найдорожчі річі, що, як у найкращій реакційній країні, процвітає експлуатація робітництва, крадіж, хабарництво, продажність влади.

Це все правда. Але міцність влади не стоїть у тісному звязку з рухом трамваїв на вулицях. І з рухом трамваїв вона може полетіти так, що й на потягу не доженеш її падіння. А що падіння її на Україні неминуче, то добрим доказом і віщуванням того є власноручна розписка московської окупації в формі мимовільного, примушеного констатування зросту тої сили, яка її загубить. Отже з цього погляду ми готові вітати цю знаменну подію, цю появу „Червоного Шляху“, як перші передсмертні корчі окупаційної й реакційної непокомуністичної влади Москви.

І з цікавістю будемо ждати дальших її корчів та розписок.

PL
(1986) 683
0,84 коп

М

~~1278~~

БІОТЕКА
ОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

~~42777~~
30962

497III

~~11~~
26